

ФІНАНСОВИЙ ФУТБОЛ

Перемагай з найкращим рахунком

Модуль 2. БЮДЖЕТ

 ПриватБанк

ДНІПРОПЕТРОВСЬКИЙ
УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ АЛЬФРЕДА НОБЕЛЯ

WORLDWIDE PARTNER

Навчальні матеріали

Для того щоб ефективно розпоряджатися особистими фінансами, слід скласти детальний план заощаджень і витрат. Такий план називається бюджетом. На матеріалі цього уроку ви навчитесь складати бюджет і зрозумієте, чому це важливо.

Мета навчання:

- Виявити і проаналізувати свої звички витратити кошти.
- Дізнатися про види витрат, що пов'язані із проживанням окремо від батьків.
- Побачити відмінність між конче потрібними і необов'язковими витратами.
- Навчитися укладати особистий бюджет таким чином, щоб досягти своєї фінансової мети.
- Побачити зв'язок між бюджетом і заощадженнями.

Баланс є навичкою, потрібною кожному футболістові. Гравці повинні досягти ідеальної взаємодії між частинами тіла (ступнями, ногами, головою) і м'ячем. Баланс також потрібен для успішного розпорядження вашими грошима. Слід віднайти баланс між джерелами надходження грошей і статтями витрат. Після цього їх можна порівняти і зрозуміти, чи вони збалансовані. Якщо ви витрачаєте більше, ніж отримуєте (з підробітків, стипендії або допомоги від батьків), то ваш бюджет є незбалансованим і вам буде важко заощадити достатньо грошей, щоб досягти своїх фінансових цілей.

Бюджет – це фінансовий план, який дає змогу зіставити всі надходження й витрати, а відтак проаналізувати, в який спосіб зароблено і на що витрачаються гроші. Завдяки цьому ви зможете досконало контролювати свої фінанси і діяти зважено, виходячи з поставленої мети.

Дохід

Навіть школярі мають дохід. Найчастіше це гроші на кишенькові витрати, отримані від батьків. Хтось у подарунок на день народження дістає від своїх родичів конверт із невеличкою сумою. А хтось уже почав заробляти сам.

У дорослому житті люди можуть мати кілька джерел доходів. Студенти одержують стипендію і водночас мають змогу підзаробляти. Для більшості людей головним джерелом грошових надходжень є зарплата за їхню працю. Дехто засновує власний бізнес, який дає прибуток. Багато людей робить фінансові інвестиції, тобто вкладають гроші в банківські депозити і цінні папери (акції та облігації), які також забезпечують їм дохід.

Витрати

На що ви зазвичай витрачаєте гроші? Чи знаєте ви, скільки витратили протягом минулого місяця? Що впливає на ваш намір що-небудь купити? Чому ви купуєте саме це, а не інше? Без відповіді на ці питання неможливо зрозуміти свій поточний фінансовий стан. Хай ваш бюджет наразі є невеличким, проте навіть його треба витрачати розумно. Якщо ви тепер навчитесь грамотно планувати витрати, то потім вам буде багато легше розпоряджатися значно більшими сумами.

По закінченню навчального закладу школи ви поступово ставатимете самостійними і рано чи пізно житимете окремо від батьків. Тоді у вас з'являться нові статті витрат, типові для будь-якої родини:

- **Квартплата і плата за комунальні послуги:** ці витрати будуть особливо великими, якщо ви житимете в найманій квартирі.
- **Харчування:** це не тільки закупівля харчів додому, а й обіди на роботі або в університеті.
- **Транспортні видатки:** поїздки на метро та в іншому громадському транспорті, таксі тощо.
- **Витрати на хатнє господарство:** мило, пральний порошок, мийні засоби та засоби чищення і т. ін.
- **Витрати на себе:** стрижка, шампунь, одеколон або парфуми тощо.
- **Видатки на медичні послуги:** вони можуть бути плановими (наприклад, профілактичний огляд зубів) і несподіваними (через травму або хворобу).
- **Одяг:** зазвичай це доволі великі витрати, які бувають нечасто.
- **Відпочинок та розваги:** кав'ярні, ресторани, театр і кіно, книжки й часописи, CD, DVD тощо.
- **Інше:** несподівані витрати, наприклад, подарунки родині та друзям.
- **Обслуговування боргу:** оплати за кредитами, кредитною карткою тощо.
- **Заощадження й інвестиції:** банківські депозити, цінні папери тощо. Це ваш резерв і додаткове джерело прибутку.

Дуже важливий інструмент для побудови бюджету – **таблиця надходжень і витрат**, де ви фіксуєте точну суму надходжень і кожну суттєву статтю витрат протягом місяця. Склавши цю таблицю, ви достеменно знатимете, на що витрачаєте дохід.

«Треба» чи «хочеться»?

Для того щоб побудувати реалістичний бюджет, потрібно добре усвідомлювати відмінність, яка існує між купівлею задля того, щоб вдовольнити насущні потреби, і закупками заради задоволення своїх бажань. Те, що вам **треба**, – це конче потрібні витрати на речі або послуги, що є необхідними для підтримки належного рівня життя. Те, чого вам **хочеться**, – це бажані покупки, що без них можна цілковито обійтися в щоденному житті, хоч від них ви й отримали б велике задоволення.

Коли ви витрачаєте гроші на те, що вам хочеться, але насправді ця річ не надто й потрібна, то ваші **витрати є необов'язковими**.

Приклади необов'язкових витрат: відвідування ресторану, кінотеатру, подорожі.

Необов'язкові витрати (на те, що вам хочеться) – це не конче погано. Саме прагнення придбати те, чого хочеться, може бути чудовим стимулом до заощаджування. Однак занадто великі необов'язкові витрати можуть зменшити суму, що її можна заощадити. І навпаки, ретельний контроль необов'язкових витрат надасть вам змогу більше заощадити.

Також розрізняють **постійні** витрати – тобто такі, що залишаються незмінними щомісяця, і **змінні**, які є змінюються протягом року.

Приклади постійних витрат: витрати на оренду, плата за комунальні послуги, іпотечні виплати, членство у фітнес-клубі, плата за дитячий садок.

Приклади змінних витрат: витрати на харчові продукти, одяг, бензин, оплата рахунків за міжміські розмови.

Як віднайти баланс

Щоб зрозуміти, чи ваш бюджет є достатньою мірою збалансованим, досить скласти всі доходи й відняти всі витрати. У підсумку ви одержите прибуток або збиток.

Якщо дохід перевищує видатки, це добре – отже, ви живете відповідно до своїх коштів. Також це означає, що ви можете збільшити суму заощаджень.

Коли ж баланс є від'ємним, то ваші щомісячні витрати перевищують доходи. Іншими словами, ви живете не відповідно до своїх коштів. І якщо ви не хочете, щоб ваш борг зростав, наче снігова грудка, то вам доведеться зменшити витрати або збільшити дохід. А це ліпше – зробити і перше, і друге.

Постійність є ключем до успішного формування бюджету. Щоб підтримувати свою форму, футболіст повинен регулярно тренуватися. Це ж правило діє і для бюджету – не можна випускати його з-під контролю. Щомісячний аналіз бюджету – єдиний спосіб управляти вашими фінансами належним чином.

Структура бюджету: активи, пасиви і чистий капітал

Ми вже з'ясували, що щомісячний моніторинг бюджету допоможе вам зменшити видатки й збільшити заощадження. У перспективі це дасть вам змогу збільшити свій чистий капітал.

Чистий капітал віддзеркалює ваш фінансовий добробут у певний момент часу. Він обчислюється за простою формулою:

$$\text{Чистий капітал} = \text{Активи} - \text{Пасиви}$$

Активи – це те, чим ви володієте і що має для вас додатну вартість. Якщо вартість активів зростає, то чистий капітал також збільшуватиметься.

Приклади активів: депозит, акції, антикваріат, коштовності, нерухоме майно.

Пасиви (або **зобов'язання**) – це те, що ви комусь винні і що має для вас від'ємну вартість. Збільшення пасивів може погіршити ваше фінансове становище.

Приклади пасивів: іпотека, кредит на купівлю автомобіля, заборгованість за кредитною картою.

Передумовою до помноження чистого капіталу є максимальне збільшення активів і зведення до мінімуму зобов'язань.

Вправи

Тест

Дайте відповіді на запитання.

1. Так чи ні?: Необов'язкові витрати можуть бути як постійними, так і змінними.
2. Активи – Пасиви = _____.
3. Так чи ні?: Пасиви мають для вас від'ємну вартість.
4. Так чи ні?: Діамантове намисто – це приклад активу.
5. Заборгованість за кредитною карткою – це ваш _____.
6. Так чи ні?: Головна мета бюджету – зменшення витрат.
7. Витрати на харчові продукти – це приклад _____ видатків.
8. Який мінімальний відсоток доходу рекомендують заощаджувати експерти?
9. Таблиця доходів і видатків домашнього господарства корисна для _____.
10. Добре розрізняючи те, що _____ від того, що _____, ви зможете контролювати свої видатки.

Доходи: звідки у вас з'являються гроші?

Дайте відповіді на запитання.

1. Назвіть ваші поточні джерела доходів.
2. Дайте перелік джерел доходів, що їх ви очікуєте мати в майбутньому.

Різновиди витрат

Класифікуйте наведені нижче приклади витрат за категоріями: постійні, змінні й необов'язкові. Поміркуйте, за яких обставин ті самі витрати можуть належати до різних категорій.

1. Журнал і чашка кави.
2. Щомісячна сплата за оренду квартири.
3. Вечеря в ресторані.
4. Гроші на мобільний телефон.
5. Шкільні підручники.
6. Обов'язкове страхування цивільної відповідальності власників транспортних засобів.
7. Місячний проїзний на метро.
8. Оплата рахунка за комунальні послуги.
9. Замовлення мелодії для мобільного телефона.
10. Заморожені пельмені з супермаркету.
11. Нова пара кросівок, якщо уявити, що ви маєте вже п'ять пар кросівок.
12. Заміна мастила в автомобілі.
13. Нова модель мобільного телефона.
14. Виплати за кредитом.
15. Щотижневий внесок 100 гривень на депозит.

Вадимові 28 років. Працюючи аналітиком у фінансовій компанії в Дніпропетровську, він заробляє 12 тисяч гривень на місяць. Живе у найменшій двокімнатній квартирі, орендна плата якої становить 3 тисячі гривень щомісяця. На роботу їздить машиною у центр міста, витрачаючи на дорогу годину. Вадим дуже любить країни з теплим кліматом і намагається відпочивати там якомога частіше. Молодий аналітик дуже завантажений роботою, і йому не вистачає часу на приготування їжі, тому харчується переважно бутербродом або піцою. Як наслідок, нещодавно в нього виявили проблеми зі шлунком. Вадим не марнотратний, і йому вдається заощаджувати чималу суму грошей. Оскільки він не любить ризикувати, то кладе всі заощадження на банківський депозит.

Андрію 33 роки. Він одружений, має двох малих дітей. Працює в міністерстві. Його зарплата – 7 тисяч гривень, але інколи Андрієві вдається заробляти до 9 тисяч гривень протягом місяця за рахунок додаткових проектів. Нещодавно він купив в іпотеку невеликий будинок під Києвом, і тепер щомісяця доводиться сплачувати 3 тисячі гривень іпотеки. Андрію подобається жити за містом, але інколи його неприємно дивують великі витрати на утримання будинку. Крім того, він втрачає багато часу в заторах. Андрій обдарований чудовим здоров'ям, проте його діти часто хворіють. Тому доводиться часто викликати додому місцевого педіатра. Раз на рік сім'я дозволяє собі подорож за кордон, а решту часу живе доволі скромно. Дружина опікується хатнім господарством, смачно готує, тому вони майже ніколи не ходять в ресторан.

Анні 22 роки. Вона перервала навчання в лінгвістичному інституті й тепер працює офіціанткою. Разом із подругою наймає невеличку квартиру, від якої треба проїхати лише три зупинки метро до кав'ярні, в якій вона працює. Її частина плати за оренду квартири становить тисячу гривень, ще 300 гривень йде на сплату комунальних послуг. Зарплата Анні – лише 2 тисячі гривень, але зазвичай вона отримує ще близько тисячі гривень щомісяця у вигляді чайових. Іноді вона допомагає своїй знайомій перекладати тексти з англійської, що дає ще 500 гривень на місяць. Сусідка Анні страшенно неохайна, тому дівчина хоче орендувати житло сама. Аня полюбляє куварити, однак коли вона бачить їхню брудну кухню, бажання приготувати щось смачненьке відразу зникає. В Анні добре здоров'я, а от її мама часто хворіє. Тому Анна щотижня їздить відвідати її, витрачаючи на кожну поїздку близько 200 гривень. На їжу витрачає мало, оскільки кав'ярня, де вона працює, надає працівникам безплатні обіди. Попри те, що таке життя її цілком влаштовує, Анна мріє повернутися в інститут і завершити своє навчання.

Укладання бюджету

Уявіть таку ситуацію. Ви з другом вирішили здійснити літню подорож. Напишіть план заощаджувань і бюджет цієї поїздки, використовуючи матеріали цього уроку. Визначте розмір бюджету і врахуйте різні статті витрат. Подумайте, як мінімізувати необов'язкові витрати.

Відповіді

Тест

1. Ні.
2. Чистий капітал.
3. Так.
4. Так.
5. Пасив.
6. Ні. Це може бути однією з цілей укладання бюджету, однак головною метою є поліпшення контролю над особистими фінансами.
7. Змінних.
8. 10%.
9. Формування бюджету.
10. Треба, хочеться.

Різновиди витрат

1. Часопис і чашка кави [**необов'язкові**].
2. Щомісячна сплата за оренду квартири [**постійні**].
3. Вечеря в ресторані [**необов'язкові**].
4. Гроші на мобільний телефон [**постійні** за безлімітним тарифом, **змінні** за тарифом з попередньою платою; можливо: **необов'язкові**].
5. Шкільні підручники [**постійні**].
6. Обов'язкове страхування цивільної відповідальності власників транспортних засобів [**постійні**].
7. Місячний проїзний на метро [**постійні**].
8. Оплата рахунка за комунальні послуги [**постійні**].
9. Замовлення мелодії для мобільного телефона [**необов'язкові**].
10. Заморожені пельмені з супермаркету [**змінні**].
11. Нова пара кросівок, якщо уявити, що ви маєте вже п'ять пар кросівок [**необов'язкові**].
12. Заміна мастила в автомобілі [**постійні**].
13. Нова модель мобільного телефона [**необов'язкові**].
14. Виплати за кредитом [**постійні**].
15. Щотижневий внесок 100 гривень на депозит [**постійні**].

Сімейний бюджет

Бюджет Поліни:

На житло Поліна витрачає третину щомісячного заробітку. Витрати на громадський транспорт і медичні послуги повинні бути малими. Напевно, великими є витрати на харчові продукти, проте видатки на харчування поза домом є незначними. Найбільші необов'язкові витрати Поліни – на модний одяг, тож їх потрібно ретельно відстежувати.

Висновок: Щоб мрії Поліни про власний будинок здійснилися, їй потрібно багато заощаджувати.

Бюджет Вадима:

Найбільша стаття видатків – житло. Витрати на транспорт і туристичні поїздки, ймовірно, теж великі. Схоже, що витрати Вадима на медичні послуги вже перевищили середній рівень і можуть ще збільшитися, якщо він не змінить свій спосіб життя. Витрати на харчі є незначними, а от на кафе й ресторани, правдоподібно, складають суттєву частину необов'язкових видатків.

Висновок: Орієнтованість Вадима на високий рівень заощаджень допоможе йому правильно укласти бюджет і підтримувати його баланс.

Бюджет Андрія:

Значна частина заробітку Андрія йде на повернення іпотечного кредиту. Доглядати будинок у передмісті – завжди дорого, а тому Андрій має бути готовим до непередбачуваних витрат. Сім'я з чотирьох чоловік вимагає неабияких витрат на харчування, здебільшого на продукти. Витрати на медичні послуги самого Андрія невеликі, проте оплата послуг дитячого лікаря зазвичай відчутно вдаряє по бюджету. Також гроші витрачаються на машину. Родина повинна ретельно планувати витрати на щорічні поїздки за кордон.

Висновок: Оскільки Андрій – єдиний хлібодавець у родині, а частина його доходу є нерегулярною, йому бажано заощаджувати частину доходів, щоб мати резерв «про чорний день». Крім того, йому варто поміркувати над тим, щоб застрахувати своє життя і працездатність, щоб його сім'я була впевнена в прийдешньому дні.

Бюджет Анни:

В Анни є кілька джерел надходжень, що разом дають дохід 3,5 тисячі гривень щомісяця. Проте чайові – ризиковане джерело, і дохід з нього може зменшитися під час кризи. Майже третина доходу йде на житло, отже на інші статті витрат залишається небагато. Видатки на громадський транспорт в межах міста незначні, однак вони сягають середнього рівня за рахунок поїздок до матері. Витрати на медичні послуги й харчування, напевно, не є великими.

Висновок: В Анни є хороший стимул почати заощаджувати, якщо вона хоче повернутися в університет.